

**Спілкування з ЗМІ:
рекомендації**

Чому це важливо ?

1. Громадяни мають право знати, хто і як приймає суспільно значущі рішення, як вони виконуються, і які це має наслідки для суспільства в цілому.
2. Реалізація цього важливого принципу демократичного устрою має суттєві відмінності в судовій системі, оскільки необхідно постійно підтримувати баланс інтересів суспільства в цілому, окремих груп і конкретних осіб відносно інформації про судочинство.
3. Порушення такого балансу може створити ризик недотримання прав людини, подриву довіри населення до суду, а також розвитку корупції.

**Рекомендації CM/Re (2010) 12 Комітету Міністрів
Ради Європи державам членам щодо суддів:
незалежність, ефективність та обов'язки**

15. Судові рішення мають бути обґрунтовані та оголошені публічно. **Однак судді не зобов'язані роз'яснювати, якими переконаннями вони керувалися при прийнятті таких рішень.**

18. Коментуючи рішення суддів, виконавча та законодавча влада мають уникати критики, яка може підірвати незалежність судової влади або довіру суспільства до неї. Їм також слід уникати дій, які можуть поставити під сумнів їхнє бажання виконувати рішення суддів, за винятком випадків, коли вони мають намір подати апеляцію.

19. Судові провадження та питання, що стосуються здійснення правосуддя, становлять громадський інтерес. Проте право на отримання інформації щодо судових питань має виконуватися з урахуванням обмежень, встановлених, зважаючи на незалежність судової влади.

Мадридські принципи взаємодії засобів масової інформації і незалежності судів. затверджені Резолюцією 1296 (XLIV) Економічної і соціальної Ради ООН (11 лютого 1994 р):

Функцією і правом ЗМІ є збір та розповсюдження серед громадськості інформації, висловлювань і критичних суджень про правосуддя, враховуючи висвітлення судових справ до, після та під час судового розгляду, не порушуючи при цьому презумпцію невинуватості.

Основні принципи застосування обмежень діяльності ЗМІ в сфері судочинства (європейські стандарти):

- *Не виключається збереження таємниці на основі закону, навіть тоді, коли розслідування є частиною судового розгляду. За таких умов таємниця розгляду застосовується для захисту прав осіб, які є обвинуваченими чи підсудними, а також на основі презумпції невинуватості. Така таємниця не може бути перешкодою для інформування ЗМІ про судовий процес чи його окремі обставини.*
- *Обмеження права на висвітлення судового процесу повинно базуватися виключно на законі. В тих випадках, коли закон передбачає розсуд, то користуватися ним може виключно суддя. При цьому у особи, відносно дій якого застосовується такий розсуд, повинна бути можливість оскарження таких рішень.*

Обмеження свободі висвітлення

- для захисту неповнолітніх і членів інших соціальних груп, які потребують особливого захисту;
- у кримінальному процесі - для недопущення проявів упередженості відносно підсудного, для попередження можливості заподіяння шкоди свідкам, присяжним, потерпілим або неправомірного тиску на них;
- у цивільному судочинстві такі обмеження можуть вводитися на підставі закону в межах, необхідних в демократичному суспільстві, для попередження можливості заподіяння шкоди інтересам приватної особи;
- такі обмеження можуть вводитися в інтересах національної безпеки в тих межах, в яких створюється ризик правам учасників процесу, у тому числі - праву на захист.
- в максимально можливих формах підстави таких обмежень повинні доводитися до тих, кого вони стосуються (включаючи ЗМІ).

Справа «Санд Тайм проти Об'єднаного Королівства» (1979)

- В цьому рішенні Європейського суду зазначається, що “суди є форумом для вирішення спорів.”
- У рішенні були конкретизовані вимоги щодо належного висвітлення судових процесів:
“Якщо інформація про судовий процес розповсюджується в такій формі, яка веде до формування у громадськості власної думки про винуватість чи невинуватість ще до рішення суду, це може потягнути неповагу та недовіру до суду”.

Тому шкідливою є практика “квазі - суду в засобах масової інформації, яка ставить під сумнів суд як належне місце та спосіб для розгляду спорів.”

Справа «Ді Гає та Гійзель проти Бельгії» (1997)

- По справі Суд визнав, що «судді повинні бути захищені від деструктивних випадів з боку ЗМІ, які не базуються на фактичних даних». Разом з тим, якщо критика судових проблем або окремих суддів базується на «належних та ретельних журналістських розслідуваннях, які є частиною обговорення важливих суспільних проблем», то в даному випадку немає підстав обмежувати свободу ЗМІ.
- Важливим є також ще один висновок Суду: «судді повинні зберігати розсудливість, що не дозволяє їм (на відміну, наприклад, від політиків) відповідати на різку критику».

Доступ журналістів у судові засідання: проблема закритого судового розгляду

- Можливість доступу журналістів у судові засідання є нормою правосуддя в умовах демократичного суспільства, що забезпечує його відкритість та підконтрольність суспільству.
- Ця вимога не завжди адекватно сприймається українськими суддями, які вбачають в цьому потенційну загрозу незалежності та об'єктивності судового розгляду.

Закон України «Про судовострій та статус суддів», ст.11

4. Особи, присутні в залі, та представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. Якщо всі учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет в обов'язковому порядку.

Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також трансляція судового засідання повинні здійснюватися без створення перешкод у веденні засідання і здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав. Суд може визначити місце в залі судових засідань, з якого має проводитися фотозйомка, відеозапис.

7. Учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом. Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судове рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення.

Рішення «Шагі проти України»

(заява № 20437/05, 2005 р.)

Європейський суд з прав людини констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з незабезпеченням публічного розгляду.

- ▶ Суд зазначив у рішенні, що на початку Київський апеляційний суд вжив виняткових заходів, щоб забезпечити присутність преси і громадськості, було орендовано великий зал, у якому відкриті засідання проходили протягом перших шести місяців, доки 23 травня 2003 року було вирішено розглядати справу в закритому засіданні.
- ▶ Надалі судовий розгляд відбувався в закритому режимі протягом майже десяти місяців.

Суд у рішенні підкреслив:

- ▶ Ураховуючи характер і зміст обвинувачень, пред'явлених заявникові та іншим підсудним, а також широке висвітлення в засобах масової інформації судового процесу в цій кримінальній справі, справа була надзвичайно значущою для громадськості.
- ▶ Наголошуючи на тому, що міркування безпеки можуть, хоча й рідко, виправдовувати недопущення громадськості на судові засідання, Суд у той же час зазначив, що такі міркування безпеки повинні бути **достатньо переконливими і повністю поясненими**. За таких обставин Суд визнав, що **не було наведено підстав, які могли б виправдовувати позбавлення громадськості можливості бути присутньою протягом усього процесу в суді першої інстанції**.

СПРАВА Лучанінов: проти України» (заява №16347/02,2011 р.)

Європейський суд з прав людини констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відсутністю публічного розгляду:

- у диспансері з обмеженим доступом;
- не дозволено іншим особам бути присутніми;
- відсутність загальнодоступної інформації про дату і місце засідання.

Загальні правила спілкування суддів і працівників суду з представниками ЗМІ:

- чесність – ніколи не обманюйте журналіста и не вводьте його в оману;
- максимальна точність інформації;
- повага до роботи журналіста - цінують та поважають строки виконання завдання журналістами;
- ініціативність у спілкуванні – встановлюйте власні правила спілкування;
- звертайте увагу на заголовки при підтвердженні тексту;
- простота, доступність - якщо це можливо, уникайте юридичних термінів при поясненні складних питань;
- запишіть інтерв'ю на диктофон;
- давайте інтерв'ю тільки після попередньої домовленості про це.

НАДІЙШЛА РЕЗОНАНСНА СПРАВА

Попереднє приготування:

- Визначте **місця** для представників ЗМІ, членів сімей, тощо, а також позначте їх відповідним чином.
- Визначте та облаштуйте **кімнату** для ЗМІ або місце, де вони можуть працювати.
- Визначте, де у залі суду буде підключатись **теле-відео- та радіоапаратура**.
- Перегляньте **нормативну базу** щодо порядку застосування фото та відеоапаратури у залі суду. Визначте обов'язки працівників суду.
- Визначте **час, дату та місце** проведення прес-конференції для обговорення основних правил.

Деякі важливі аспекти для врахування, що стосуються ЗМІ :

- Поінформуйте журналістів про протокольні питання та все, що було зроблено для забезпечення роботи ЗМІ у залі суду.
- Зарезервуйте місця та позначте їх відповідним чином.
- Відведіть **спеціальні місця у залі суду для фото-та телерепортерів.**
- Дайте журналістам зрозуміти, що ви розумієте їх потребу у прибутті та відбутті під час судового процесу і, що ви розумієте, **що вони зроблять все можливе для того, щоб не заважати.**
- Якщо прийняте рішення про трансляцію, з'ясуйте у журналістів, які вестимуть **трансляцію із залу суду**, що їм потрібно для встановлення мікрофонів та надайте можливість для перевірки обладнання.
- Поінформуєте **фото та телеоператорів**, коли їм буде надано можливість для фото/відео зйомки, перед/до проведення слухань у залі суду.
- Якщо у вас є можливість забезпечити **окреме приміщення для ЗМІ**, виділіть його та повідомте про це журналістів. Якщо можливо, технічно обладнайте приміщення, щоб журналісти мали можливість робити телефонні дзвінки та передавати інформаційні повідомлення. Це збереже працівників суду від небажаного запитів з боку журналістів щодо використання їх обладнання. Крім того, повідомте журналістів, де знаходиться **буфет, туалети та торговельні апарати.**

Висвітлення судового процесу ЗМІ:

- Повідомте журналістам як, де і коли вони зможуть зустрітись з **прес-секретарем чи суддею-спікером для отримання відповідей на питання**. Встановіть регулярний час та місце, якщо це можливо.
- Попросіть **ЗМІ скласти список їх телефонів**. Повідомте їм, що їх інформуватимуть по телефону про незаплановані події, що мають відношення до суду.
- Забезпечте **репортерів інформаційно-довідковими матеріалами або прес-підбірками**, які можуть включати копії відповідних законодавчих актів, наказів, брошури, тощо.

Внутрішні порядок зв'язку:

- Визначте посадову особу інформаційної служби суду, яка буде працювати зі ЗМІ та громадськістю. Тримайте цю особу в курсі останніх подій.
- Підготуйте список осіб, які повинні знати про збільшення уваги ЗМІ до справи, включаючи **інших суддів, охорону суду, працівників суду**, тощо. Проінформуйте посадову особу, визначену для зв'язків зі ЗМІ.
- Визначте кращий спосіб тримати всіх зацікавлених осіб у курсі останніх подій, наприклад, шляхом **розміщення відповідної інформації на сайті суду, інформаційному стенді, направлення повідомлень засобами електронного зв'язку**.
- Поставте завдання визначеній посадовій особі вести **журнал реєстрації представників ЗМІ, телефонних дзвінків та інших звернень** щодо цієї судової справи.
- Розгляньте можливість **використання Інтернету для сприяння зв'язку**.
- Доручіть технічній службі суду за допомогою прес-служби судової влади організувати **он-лайн трансляцію судового засідання** (за умови відкритого судового засідання).

Н: випадок невдоволення громадськості:

- Співпрацюйте зі **службою охорони суду**, щоб ознайомитись з порядком їх дій, а також отримайте їх пораду, як реагувати на специфічні інциденти (випадки).
- Повідомте відповідальну особу, за яких умов слід **викликати представників правоохоронних органів**.